

Aan de woordvoerders asielbeleid in vaste commissie voor Justitie en Veiligheid in de Tweede Kamer

VluchtelingenWerk Nederland
Postbus 2894
1000 CW Amsterdam
Telefoon (020) 346 72 00
Helpdesk (020) 346 72 50
Fax (020) 617 81 55
www.vluchtelingenwerk.nl
info@vluchtelingenwerk.nl

cc Dhr. E. Van der Burg, staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Datum 20 februari 2023
Betreft Brief VluchtelingenWerk Nederland – Commissiedebat vreemdelingen- en asielbeleid 23 februari 2023
Ons kenmerk O.2.2.23-002.MK

Geachte woordvoerders asielbeleid,

Tekort opvangplekken – uit de crisis

Al meer dan anderhalf jaar verblijven duizenden asielzoekers en statushouders in ondermaatse omstandigheden in noodopvang of crisisnoodopvang. Weinig privacy, weinig te doen, eindeloos lang wachten op het IND-gehoor, niet zelf kunnen koken, niet kunnen werken vanwege de achterstanden bij de BRP-inschrijving, kinderen die langdurig niet naar school kunnen en frequente verhuizingen. Vooral in de (evenement)hallen zijn de omstandigheden slecht. Geen daglicht, altijd lawaai en 's nachts nooit donker. De wanhoop neemt toe, wat ook zichtbaar is aan het toenemende aantal hongerstakingen. Afgelopen week kwam daar de aardbeving in Turkije en Syrië nog bovenop. De noodzaak tot voldoende en kwalitatief goede opvang is zeer hoog.

Het [gerechtshof Den Haag oordeelde](#) dat de staat zich niet houdt aan de wet en dat er acuut wat moet gebeuren aan de kwaliteit van de opvang van asielzoekers. Zo moet er altijd toegang zijn tot gezondheidszorg, moeten er speelvoorzieningen en dagactiviteiten zijn voor kinderen en mogen kwetsbare asielzoekers niet zomaar in de (crisis) noodopvang geplaatst worden. Tot slot moeten er zo snel mogelijk nieuwe locaties gevonden worden zodat ook voldaan kan worden aan de minimale eisen rondom privacy, voldoende ruimte en schone sanitaire voorzieningen. Het kabinet heeft aangegeven zich aan de uitspraak te houden en is niet in cassatie gegaan. VluchtelingenWerk verwacht dan ook een concreet plan om structureel de kwaliteit te verbeteren.

Wat nodig is, zijn nieuwe duurzame opvanglocaties midden in de wijk of gemeente. Deze moeten vooral gevestigd worden in de regio's waar opvang nu nog ontbreekt. In lijn met het advies van de Raad van State moet de spreidingswet worden aangepast en veel simpeler gemaakt. De Raad geeft immers, net als vrijwel alle andere partijen betrokken bij de opvang van asielzoekers, aan dat de systematiek van het wetsvoorstel nodeloos complex en vertragend is. Aangezien de vruchten van deze wet op zich zullen laten wachten is er reden te meer om nu al vol in te zetten op snelle realisatie van nieuwe duurzame opvanglocaties.

Maak het aantrekkelijker voor gemeenten om dergelijke centra te realiseren, waar voor een groot deel hun toekomstige bewoners wordt opgevangen. Zorg voor stimuleringsmaatregelen om gemeenten tegemoet te komen in het opzetten van een sociale infrastructuur met een aanbod voor omwonenden, bewoners en statushouders die vervolgens in de gemeente gehuisvest worden en extra financiering van voorzieningen waar al druk op ligt – zoals huisartsen, scholen, wijkteams en jeugdzorg. Maak het voor asielzoekers mogelijk dat ze net als de vluchtelingen uit Oekraïne snel aan het werk kunnen. En zorg voor een landelijk ondersteuningsteam dat gemeenten kan ondersteunen in snelle besluitvorming en het realiseren van opvangcentra.

Daarnaast moet voor de korte termijn gekeken worden naar humane maatregelen om meer ruimte in de opvang te krijgen. Een daarvan is een ruimere mogelijkheid voor asielzoekers om bij familie of vrienden te kunnen verblijven. Dit beleid van zogeheten 'administratieve plaatsing', is nergens gepubliceerd en het is onduidelijk wanneer en hoe hier een beroep op gedaan kan worden. Ook zou het COA beter kunnen afstemmen met gemeenten om nareizigers zo spoedig mogelijk bij de vluchteling in de gemeente gehuisvest te krijgen of eerst op te vangen zoals in de Hotel- en Accommodatieregeling of de Logeerregeling.

Om uit de opvangcrisis te komen, moet vol worden ingezet op het snel creëren van nieuwe duurzame opvanglocaties met een grootte passend bij de wijk of gemeentekern. Maak het voor gemeenten aantrekkelijker door stimuleringsmaatregelen te treffen en voorzieningen ten behoeve van bewoners en buurtgenoten te verbeteren. Er moet een plan komen om de kwaliteit van de opvang structureel te verbeteren. Voor de korte termijn moet meer ingezet worden op humane maatregelen zoals tijdelijk verblijf bij derden en snellere huisvesting of opvang van nareizigers, in plaats van het uitbreiden en verlengen van inhumane opvang in (crisis)noodopvanglocaties in de vorm van hallen.

Aardbeving in Turkije en Syrië

In Nederland leven veel mensen tussen hoop en vrees als het gaat om het lot van familieleden die zich in het aardbevingsgebied bevinden. De gevolgen van deze ramp zijn gigantisch. Onder de slachtoffers zijn ook gezinsleden van vluchtelingen waarvoor een gezinsherenigingsprocedure loopt. Inmiddels hebben we het trieste nieuws vernomen dat een aantal van hen zijn overleden. Om welke aantallen het gaat is nog onduidelijk maar het lijkt een beperkte groep te zijn. VluchtelingenWerk pleit ervoor dat deze getroffen gezinsleden zo snel mogelijk naar Nederland kunnen komen. De IND heeft al aangegeven dat de bestaande spoedprocedure voor medische noodgevallen open staat en dat spoed mogelijk is bij uitzonderlijk schrijnende omstandigheden. VluchtelingenWerk pleit er voor deze spoedprocedure ruimhartig toe te passen.

Daarnaast zou [het in specifieke schrijnende situaties mogelijk moeten zijn tijdelijk terug te reizen](#) naar het herkomstland. Bijvoorbeeld voor vluchtelingen die hun gezinsleden willen steunen die dakloos zijn geworden of familieleden willen begraven door de gevolgen van de aardbevingen. VluchtelingenWerk is blij dat de IND in sommige gevallen al coulance zal toepassen voor vluchtelingen die naar het rampgebied in Turkije of Syrië willen afreizen. Deze coulance geldt nu met name voor Syriërs die willen afreizen naar hun familie die in Turkije verblijft. De coulance is niet van toepassing op vluchtelingen die tijdelijk terug willen keren naar hun herkomstland. Wij vinden dat deze coulance-maatregel moet worden verbreed.

Bij de toepassing van deze coulance is het belangrijk om praktische hobbels weg te nemen. Mensen die tijdelijk terug willen keren moeten toegang hebben tot hun documenten. Gezinnen in het aardbevingsgebied zullen veelal hun documenten kwijt zijn geraakt. In deze gevallen zou soepel met de beoordeling om gegaan moeten worden en wanneer bij twijfel toch DNA-onderzoek nodig zou zijn dit met behulp van bijvoorbeeld IOM te faciliteren. Ook is van belang dat de Nederlandse ambassade in Ankara voldoende personeel beschikbaar heeft voor de mvv-afgifte en afspraken snel kunnen plaatsvinden. Zeker nu het consulaat in Istanbul gesloten is.

VluchtelingenWerk roept de staatssecretaris op de spoedprocedure voor nareizende gezinsleden uit het aardbevingsgebied ruimhartig toe te passen en het in specifiek schrijnende situaties voor vluchtelingen mogelijk te maken tijdelijk terug te reizen naar het herkomstland.

Alarmerende achterstanden bij de IND

VluchtelingenWerk maakt zich grote zorgen over de achterstanden bij de Immigratie en Naturalisatiedienst (IND). De IND heeft op dit moment ruim 38.000¹ asielaanvragen op de plank liggen en geeft aan onvoldoende capaciteit te hebben om het verwachte aantal aanvragen voor 2023 te behandelen. Achterstanden blijven op deze manier structureel onderdeel van het systeem en dat heeft gevolgen voor de rest van het proces: opvang, huisvesting, inburgering en verdere integratie. Als er niet wordt ingegrepen dreigt de wachttijd voor een beslissing op een asielverzoek verder op te lopen van enkele maanden naar jaren. VluchtelingenWerk constateert dat de achterstanden bij de IND minder aandacht hebben door het tekort aan opvangplekken, terwijl die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Ook in 2020 ging het grondig mis en werd de 'Taskforce' opgericht om ruim 15.000 asielaanvragen versneld te behandelen. Onderzoeksbureau EY adviseerde in 2021 al dat de IND een noodplan nodig heeft om schommelingen op te kunnen vangen. Toch lopen de achterstanden sinds 2021 weer op en is het aantal openstaande aanvragen al twee keer zo hoog als voor de start van de Taskforce. Bovendien heeft de Raad van State bevestigd dat het afschaffen van bestuurlijke dwangsommen niet is toegestaan. Duizenden vluchtelingen zullen dus lange tijd in de wacht worden gezet en de achterstanden bij de IND zullen opnieuw tot dwangsommen leiden².

In 2022 werden er ruim 35.000 eerste asielaanvragen gedaan. Het hoogste aantal sinds 2015, toen er 43.000 aanvragen werden ingediend. Dit is onder andere te verklaren door de voortdurende gewelddadige conflicten in andere landen en de opgeheven reisbeperkingen na de coronapandemie. Het kabinet heeft erkend dat het in 2017 te vroeg en te veel heeft bezuinigd op de IND waardoor veel capaciteit verloren is gegaan en normaal te verwachten schommelingen in aantallen aanvragen niet op te vangen zijn. Inmiddels is de personeelscapaciteit toegenomen. Ook heeft de IND in principe minder personeel nodig per asielaanvraag doordat het eerste gehoor en het aanmeldgehoor in 2021 zijn samengevoegd. Toch lijkt de beslisbaarheid bij de IND maar beperkt toe te nemen. Structurele stabiele financiering, voldoende personeel, meer voordeel van de twijfel en versneld behandelen van kansrijke aanvragen is acuut nodig.

In reactie op de toegenomen wachttijd besloot het kabinet vorig jaar om de wettelijke beslistermijn te verlengen van zes naar vijftien maanden. Deze maatregel beroept zich op een situatie waarin een groot aantal vreemdelingen tegelijk een aanvraag indient waardoor het in de praktijk zeer moeilijk is de procedure binnen de termijn van zes maanden af te ronden. Op 6 januari jl. heeft de rechtbank Den Haag³, in lijn met de [Commissie Meijers](#) geoordeeld dat er geen sprake is van een dergelijke situatie. Bovendien is het verlengen van de beslistermijn geen oplossing voor wanhopig wachtende asielzoekers en voor het tekort aan opvangplekken.

VluchtelingenWerk maakt zich grote zorgen over de recordhoge achterstanden bij de Immigratie en Naturalisatiedienst (IND). Wij roepen de staatssecretaris op om per direct in te grijpen en de IND dusdanig te versterken zodat alle asielverzoeken zo snel mogelijk weer tijdig behandeld worden. Stabiele financiering, voldoende personeel en heldere procedures horen daarbij. Als stevige maatregelen uitblijven zullen de achterstanden en de opvangcrisis zich verheven.

¹ Zie [tabel](#) op website EUROSTAT – dit gaat om het totaal van alle aanvragen waarop nog geen besluit is genomen exclusief gezinshereniging (eerste aanvragen, herhaalde aanvragen, Dublinclaimanten) in december 2022

² <https://nos.nl/artikel/2454564-rechter-mag-overheid-dwangsom-blijven-opleggen-bij-trage-asielprocedure>

³ Zaaknummer: NL22.21969 - rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdam

Verlenging bescherming ‘derdelanders’ uit Oekraïne

Vanwege gebrek aan een duidelijk plan qua opvang en eventuele vervolgprocedures kon het kabinet niets anders dan de aangekondigde beëindiging van de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming voor een groep derdelanders met een half jaar te verlengen (tot 4 september 2023). Al sinds de aankondiging van deze beëindiging op 18 juli vorig jaar wachtte deze groep op duidelijkheid over hun verblijfsmogelijkheden en (bijbehorende) opvang na 4 maart. Alleen de remigratieregeling werd in het najaar uitgewerkt. Nadere informatie over mogelijkheden voor verblijf (asiel, of regulier verblijf voor bijvoorbeeld studie of werk) en de opvang (in de gemeentelijke of particuliere opvang, of bij het COA) bleef tot drie weken voor de beëindiging uit. Ondertussen lagen levens overhoop en werden mensen gedwongen moeilijke keuzes te maken over hun toekomst op basis van gebrekkige informatie. Ook aan mensen die zijn teruggekeerd naar hun land van herkomst is niet uit te leggen dat ze nu te horen krijgen dat ze nog een half jaar hadden kunnen nemen om die keuze te maken. Dit moet anders, dit zijn mensen die veelal een langere periode in Oekraïne hebben gewerkt of gestudeerd en het land hals over kop moesten verlaten vanwege de inval van Rusland. Zij verdienen minimaal een betrouwbare overheid. Het tekort aan opvang plekken en het gebrek aan capaciteit bij de IND is niet binnen een half jaar opgelost en ook de terechte grote juridische twijfels bij de juistheid van het ontnemen van de RTB gaan niet zomaar weg.

VluchtelingenWerk pleit ervoor de groep derdelanders die een regulier tijdelijk verblijfsvergunning in Oekraïne hadden acuut duidelijkheid te geven. Er is duidelijkheid nodig over de juridische basis van het ontnemen van de RTB en een helder overgangsplan voor de opvang en duidelijkheid over de (afhandeling van de) verblijfsprocedures.

Langetermijnperspectief Oekraïners

Nederland heeft ervoor gekozen om de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming (RTB) te implementeren door vluchtelingen uit Oekraïne te verplichten asiel aan te vragen. Hierdoor zullen al deze vluchtelingen na beëindiging van de RTB op uiterlijk 4 maart 2025 in Nederland een lopende asielaanvraag hebben. Nederland kiest hier een vrij uitzonderlijke aanpak vergeleken met andere Europese landen. VluchtelingenWerk vindt het onwenselijk dat Oekraïners na beëindiging van de werking van de richtlijn automatisch de status van asielzoeker krijgen en daarbij eventueel achteruit zouden gaan in de voorzieningen waar ze nu recht op hebben. Vluchtelingen die tegen die tijd al drie jaar legaal in Nederland verblijven moeten dan de kans hebben gekregen om te bewegen naar permanentere huisvesting en integratie. Dit is ook geheel in de geest van de richtlijn. Inzetten op een voortzetting of verplaatsing naar een andere vorm van tijdelijke huisvesting onder verantwoordelijkheid van het COA met alle gevolgen van dien voor opgebouwde levens, past daar niet bij. Vanaf eind 2024 moet deze groep dan ook duidelijkheid krijgen. VluchtelingenWerk pleit er voor dat vluchtelingen uit Oekraïne niet uit de opvang hoeven te vertrekken totdat duidelijk is of zij recht hebben op een verblijfsvergunning – of dit nu regulier, asiel of humanitair is. Het is noodzakelijk dat er tijdig begonnen wordt met het vormgeven van dit proces.

VluchtelingenWerk vindt dat de tijdelijk beschermde na beëindiging van de werking van de richtlijn niet automatisch in tijdelijke opvang moeten blijven. De rijksoverheid moet ervoor zorgen dat de keuze om al dan niet een verblijfsvergunning te verlenen gemaakt is vóórdat de richtlijn afloopt of dat de beslistermijn op asielaanvragen zijn verlopen.

Hervatten Dublinoverdrachten aan Kroatië

Bij [brief](#) van 20 januari 2023 meldt de staatssecretaris dat Dublinoverdrachten aan Kroatië weer worden hervat. De Afdeling oordeelde eerder – op 13 april 2022 – dat Dublinoverdrachten niet

mogen vanwege de gewelddadige pushbacks die Kroatië uitvoert. In de [beslisnota](#) staan de redenen voor hervatting opgesomd: de Kroatische autoriteiten zouden hebben bevestigd dat Dublinterugkeerders “worden toegelaten tot de asielprocedure”, Kroatië is recent tot Schengen toegetreten en er is een ‘monitoringsmechanisme’ aan de Kroatische buitengrenzen.

VluchtelingenWerk werkt samen met het Kroatische [Centre for Peace Studies](#) (CPS) dat de situatie voor asielzoekers in Kroatië monitort en procedeert tegen de illegale [pushbacks](#) die de Kroatische overheid uitvoert. Wij publiceerden een [reportage](#) over ons bezoek aan Kroatië met getuigenissen van slachtoffers van pushbacks die wij in de zomer van 2022 spraken. Na dit bezoek sprak CPS samen met VluchtelingenWerk in een bezoek aan het ministerie over deze misstanden in het Kroatische asielsysteem.⁴

Lighthouse reports [rapporteerde](#) in december 2022 opnieuw dat Kroatische autoriteiten asielzoekers onmenselijk behandelen en illegaal terugduwen. Dagblad Trouw en diverse internationale media (o.a. Le Monde, Der Spiegel) [publiceerden](#) over deze misstanden. In de beslisnota staat als reactie op deze berichtgeving dat ‘*het feit dat Kroatië (als enige lidstaat) een monitoringsmechanisme heeft*’ dat ‘*berichtgeving over misstanden – zoals hierboven benoemd – onderzoekt ‘positief wordt geacht*’. Deze redenatie is onbegrijpelijk. Het monitoringsmechanisme is nou juist ingesteld omdat het land zulke gewelddadige pushbacks uitvoert. Er is bovendien veel kritiek op het mechanisme, dat niet onafhankelijk opereert.⁵

Mensenrechtenorganisaties, waaronder onze Kroatische collega’s van CPS benadrukken dat er geen garanties zijn dat vluchtelingen en asielzoekers veilig zijn in Kroatië, of ze nu Dublinclaimant zijn of aan de grens asiel vragen. De politie kan asielzoekers overal oppakken en uitzetten. Er is geen mechanisme dat hun veiligheid garandeert, zoals ook blijkt uit recente jurisprudentie (feb ’23) van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.⁶

VluchtelingenWerk acht de beslissing om asielzoekers in Nederland terug te sturen naar Kroatië onverantwoord gelet op de voortdurende pushbacks en mensenrechtenschendingen jegens asielzoekers in Kroatië. Mensenrechtenorganisaties in Kroatië benadrukken dat er geen garanties zijn dat vluchtelingen en asielzoekers veilig zijn in Kroatië, ongeacht of ze Dublinclaimant zijn of aan de grens asiel vragen. Wij menen dat er geen asielzoekers teruggestuurd mogen worden naar Kroatië zo lang deze misstanden voortduren. De wens van dit kabinet om ‘Dublin’ naar alle landen mogelijk te maken lijkt hier te prevaleren boven het belang van de veiligheid van vluchtelingen op zoek naar bescherming.

Wij hopen dat u onze inbreng kunt gebruiken in het debat. Voor vragen of een toelichting zijn we uiteraard beschikbaar.

Met vriendelijke groet,

Frank Candel
Bestuursvoorzitter VluchtelingenWerk Nederland

⁴ Aan dit gesprek wordt ook gerefereerd in de beslisnota.

⁵ Zie onder meer de [kritiek van de Europese Ombudsman](#); deze tekortkomingen zijn niet opgelost.

⁶ Het EHRM oordeelt dat Kroatië zich schuldig heeft gemaakt aan mensenrechtenschendingen van migranten en dat er geen maatregelen zijn getroffen om deze schendingen in de toekomst te voorkomen (EHRM, 17 januari 2023, no. 84523/17, Daraibou t. Kroatië).